

ÉRTEKEZÉSEK
A NEMZETGAZDASÁGTAN ÉS STATISZTIKA KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A NEMZETGAZD. S STATISZTIKAI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGNAK RENDELETÉBŐL,

SZERKESZTI FÖLDES BÉLA, A BIZ. JEGYZŐJE.

I. KÖTET.

HARMADIK SZÁM.

1882.

NÉPÜNK HIVATÁSA
ÉS
FOGLALKOZÁSA

AZ 1880-BAN VÉGREHAJTOTT SZÁMLÁLÁS SZERINT.

IRTA

D: JEKELFALUSSY JÓZSEF,

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD,

MIN. TITKÁR AZ ORSZ. STATISZTIKAI HIVATALBAN.

BUDAPEST

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

1882.

NÉPÜNK HIVATÁSA ÉS FOGLALKOZÁSA

AZ 1880-BAN VÉGREHAJTOTT SZÁMLÁLÁS SZERINT.

IRTA

Dr JEKELFALUSSY JÓZSEF,

KÖZ- ÉS VÁLTÓ-ÜGYVÉD,

MIN. TITKÁR AZ ORSZ. STATISZTIKAI HIVATALBAN.

BUDAPEST

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

1882.

A mindinkább előtérbe nyomuló társadalmi kérdések szükségessé teszik, hogy népünket és annak különféle viszonyait tüzetes tanulmányunk tárgyává tegyük, mert ez ismeretek nélkül a legüdvösebbnek látszó intézkedés is, legtöbb esetben, csak bizonytalan kimenetelű kísérletnek, tapogatódzásnak tekinthető.

E téren legkiválóbb szolgálatot tesz kétségkívül a társadalmi statisztika művelése, mely bő és tanulságos anyagát ismét a népszámlálások, illetve népleírásokból és az ezekkel rokon kutatásokból meríti. Az ez úton nyert becsesből becsesebb adatok ma már nagyrészt közkinccsé váltak ugyan, de van mégis egy része ezen nagy műveletnek, mely bővebben még nem volt tárgyalva, értjük pedig a népességnek hivatás szerinti részletes ismertetését.

Már pedig a statisztika ezen ágának tüzetes ápolását nemcsak a társadalmi kérdések helyes és okszerű megítélhetése szempontjából, de nemzetgazdaságilag is fölötte fontosnak kell tartanunk, mert tagadhatatlan tény, hogy az állam és így a társadalom gyarapodása vagy hanyatlása, nemcsak területe nagyságától és termékenységtől, hanem igenis függ leginkább népessége foglalkozásától, e foglalkozás nemeitől s az e téren kifejtett munkásságtól. Örömmel ragadjuk meg tehát az alkalmat, midőn a legutóbb végrehajtott népszámlálás alkalmával gyűjtött adatokat tanulmányunk tárgyává téve, népünk foglalkozását részletesen és kimerítően ismertethetjük.

A gyűjtött anyag értékét és becsét csak emeli azon módszer, mely ezen népszámlálásnál követve lőn; mert e módszer lehetőleg eloszlatja azon nehézségeket is, melyek ily alkalomkor a népesség e viszonyának alapos kiderítését megnehezítik. Míg ugyanis a számláló lapok könnyű kezelhetése folytán lehetővé

vált a különböző foglalkozási ágak legrészletesebb osztályozását keresztülvinni, könnyen kikerülhető is volt az egyes iparágak önkényes csoportosítása, és mint azt alább szerencsénk lesz kimutatni, népünk különböző foglalkozási csoportjairól, különösen pedig az iparosok és kereskedők számáról, azoknak különböző ágairól oly kimerítő és bő adatok birtokába jutottunk, hogy az iparstatisztikának, úgy mondhatnók személyes része teljesen ki van merítve. Az anyag értékét növeli továbbá az a körülmény is, hogy a nők által űzött foglalkozási nemek is kiderítették, mi az azok kereseti képességének emelésére általában megindult mozgalom közepette, felette becses útmutatással szolgálhat egy vagy más kérdés megoldásánál.

Ezek előrebecsátása után immár áttérhetünk a különböző foglalkozási ágak részletes ismertetésére is; itt azonban mindekelőtt kitüntetendő *a bizonyos foglalkozás nélküli egyének száma*, mert csak az ezek levonása után fenmaradó népesség tekinthető többé-kevésbé termelőnek.

A bizonyos foglalkozás nélküli egyének száma a következőkből tűnik ki:

foglalkozás nélküli 14 éven felüli	férfi	36,765	0.54 ‰
	nő	59,712	0.86 ‰
	együtt	96,477	0.70 ‰
foglalkozás nélküli 14 éven aluli	férfi	1.339,251	19.85 ‰
	nő	1.345,453	19.28 ‰
	együtt	2.684,704	19.56 ‰
összesen		2.781,181	20.26 ‰

Ezekből látnivaló, hogy az ország 13.728,622 lelket tevő népessége csak 20.26‰-ának foglalkozása nem volt megállapítható, vagy helyesebben csak 0.70 százalékanak, mert 19.56‰-a oly egyénekre esik, kik már koruknál fogva sem bírhatnak önálló kereseti forrással. Ez egy kimutatás is bizonyítja, hogy az 1880-kiszámlálás sokkal megbízhatóbb és értékesebb anyagot nyújt népünk foglalkozásáról, mint az 1870-diki számlálás, mely a népesség közel 52‰-át volt kénytelen mint foglalkozás nélkülit feltüntetni.

Az egyes foglalkozási csoportokra, mint az a főtebbiek-ből kitűnik, az összes népességnek közel 80‰-a marad fenn, mely mindenesetre elégséges arra, hogy népünk hivatása és foglalkozása iránt kellő áttekintést nyerjünk és még csak az

volna hátra, hogy ismertessük azon elveket is, melyek az egyes foglalkozási ágak csoportosításánál követve lettek, de helyesebben vélünk eljárni, ha azokat nem előzetesen, hanem minden egyes főcsoportnál említjük föl.

Igy az *értelmiségi kereset* czímű rovatcsoportnál szükségesnek látszik megjegyezni, hogy itt csak az úgynevezett honoratiorok, vagyis azon egyének vannak felsorolva, kik tudományos vagy művészeti előismereteket igénylő foglalkozásukat önállóan gyakorolják, míg lehet ugyancsak ezeket igénylő oly foglalkozás, mely gyakorlatában azonban nélkülözi ezen önállóságot és inkább valamely tárgyhoz, pl. a földhöz, ipartelephez stb. van kötve, e rovatcsoportba nem volt felvehető, hanem mint földbirtok, ipar stb. jön részletezés alá. Ugyancsak e szempontból még az olyan állami tisztviselők is, kik például valamely iparvállalatnál, vagy forgalmat közvetítő vállalatnál voltak elfoglalva, nem itt, hanem a kereskedés és forgalom czímű rovatcsoportnál szerepelnek.

Különben az e czím alá foglaltak úgy ítélhetők meg leghelyesebben, ha azoknak elemeit részletesen adjuk. Volt pedig e csoportban :

	férő	nő	együtt
pap, lelkész, apáca ...	14,058	741	14,799
tanár, tanító ...	24,622	5,306	29,928
író, művész ...	1,367	398	1,765
orvos, sebész ...	3,387	—	3,387
mérnök ...	2,279	—	2,279
ügyvéd, közjegyző ...	4,691	—	4,691
köztisztviselő ...	27,664	210	27,874
bába ...	—	7,829	7,829
egyéb ...	21,569	444	22,013
összesen	99,637	14,928	114,565

Az *értelmiségi kereset* czímű rovat alatt kitüntetett 114,565 egyén az összes népességnek csak 0.83%-át képezi ugyan, de ezen bár csekélynek látszó százalék is jelentőssé válik, ha tekintetbe vesszük, hogy épen e csoport foglalja magában az állam és társadalom némely legfontosabb foglalkozásait.

Érdekesnek tartjuk itt még fölemlíteni, hogy az 1870-ki számlálás e czímen 103,640 egyént, vagyis az összes lakosságnak 0.76%-át tünteti föl, és így az *értelmiségi kereset* után

élők száma rövid tíz év alatt 10,925 egyénnel, tehát közel 10⁰/o-kal szaporodott. Az értelmiségi osztály eme növekedése tagadhatlanul öröndetes jelenségnek tűnik fel, kivált ha tekintetbe vesszük, hogy a gyarapodás részben a tanári és tanítói pályát választott egyének tetemes növekedésében leli magyarázatát; de nem hallgathatjuk el a mindennapi élet tanúsága által is igazolt abbéli kételyünket, hogy vajon az értelmiségi keresetre özönlők mindegyre növekedő számával, az államélet fejlődésével e téren ugyan fokozódó szükséglet képes-e lépést tartani? Nem képződik-e az alatt egy értelmiségi proletariátus, míg földművelésünk, iparunk és kereskedelmünk súlyosan szenved a munkáskéz, főleg az értelmes munkások hiányában?

Nem ugyan az előbbi csoport alá tartoznak, de annak mintegy kiegészítő részét képezik a *tanulók*, kiknek száma a következő:

		iskolába járt	
14 éven felüli	{	fi	45,749
		nő	12,209
	együtt		57,958
14 éven aluli	{	fi	814,370
		nő	779,316
	együtt		1,593,686
összesen		1,651,644	

Az összes népesség 12.08⁰/o-át tehát a tanuló ifjuság képezi, ezen elég kedvezőnek látszó eredményhez csak azon óhajunkat csatoljuk, vajha a reájok fordított nagy anyagi áldozatot azzal rónák le, hogy az iskolákban szerzett ismereteket a haza javára és hasznára minél teljesebben érvényesítenék.

Az értelmiségi csoporthoz legközelebb állanak a *birtok*, *illetve a jövedelemből élők*; e csoportba csakis azon egyének voltak sorolhatók, kik hivatásszerű foglalkozás nélkül házbérlő jövedelmeikből, vagy előbb viselt hivataluk után húzott nyugdíjból, vagy végre intézetek és egyesek által nyújtott segélyből, alamizsnából élnek.

Ezek száma a következő:

	férfi	nő	együtt
jövedelmeiből él	15,727	17,388	33,115
nyugdíjból él	8,489	5,003	13,492
alamizsnából él	18,971	29,476	48,447
összesen	43,187	51,867	95,054

Míg tehát e czímen 1870-ben csak 89,134 egyén, vagyis az összes népesség 0.66^o/o a lön kitüntetve, 1880-ban ezek száma, mint látjuk, már 95,054 vagyis 0.69^o/o-ra emelkedik, mi különben az országot utóbbi esztendőkből ért számos csapásban is leli némi magyarázatát; e körülmény tetemesen növeszté az alamizsnából élők számát is.

Hazánkban, e munkáskéz szegény országban fontosnak tartjuk a *személyes testi szolgálatot teljesítők* rovatát is, ide sorolandók ugyanis a különféle házi cselédek és napszámosok, természetesen ezek közül csak azok, kik nincsenek valamely iparágnál, gazdaságnál stb. elfoglalva, mert az ilyenek a jelzett ágaknál szerepelnek, mint éves szolgák, vagy munkások. Ide kellett végre sorozni a különféle közhivataloknál alkalmazott szolgákat, a rendőrség alantabb közegeit, börtönőröket, megyei pandurokat stb., kik együtt véve közszolga néven szerepelnek.

Szám szerint van pedig :

	férfi	nő	összesen
házi cseléd --- --- --- --- ---	38,641	364,643	403,284
napszámos --- --- --- --- ---	435,818	496,796	932,614
közszolga --- --- --- --- ---	29,837	937	30,774
összesen	504,296	862,376	1,366,672

E csoportban, mint látjuk, a nők tetemesen túlhaladják a férfiak számát, mit természetesnek fogunk találni, ha tekintetbe vesszük, hogy a házi cselédeknek csak 9.58^o/o-a esik a férfiakra, 90.42^o/o pedig a nőkre, mely arány, nemzetgazdaságilag is tekintve, egészségesnek mondható. Megemlítjük még, hogy az 1870-ki számlálás e czímén 1.107,628 egyént, vagyis az összes népesség 8.17^o/o-kát tünteti ki, míg ezek száma most 9.96^o/o-ra emelkedik. A személyes szolgálatot teljesítők számának ezen növekedése némileg befolyhatott az őstermeléssel foglalkozók számának alább fölemlítendő apadására, s elég e tekintetben az alföldön permanenssé vált árvíz elleni védekezésekre és vízszabályozásokra utalnunk, melyek a munkáskéz tekintélyes számát vonják el a mezei munkától.

Ha még fölemlítjük, hogy az utolsó számlálás a háztartásban foglalkozó nők számát 3.127,359 egyénnel állapítja meg, és 11,485 fogságban letartóztatottat, végre 2,587 kéjhölgyet és bordélyháztulajdonost derített ki, — mely utóbbi szám azonban korántsem közelíti meg a valóságot, mi különben

természetes, mert e foglalkozási csoportba való tartozását mindenki inkább eltagadni óhajtja; — futólag ismertettük az egyes kisebb csoportokat képező elemeket és meg lehet innár közelebből tekinteni a fontosabbak számarányait is.

E fontosabb csoportokat az őstermelés és az ipar, kereskedés és forgalommal foglalkozó népesség képezi; az utóbbi csoport sajnosan még nem annyira nagy száma következtében került ide, mint inkább azon kétségbevonhatatlan fontos szerep által, mely hazánkban az ipar és kereskedés művelőinek általában jutott.

E kis kitérés után adhatjuk az őstermeléssel foglalkozók számát is, és még csak azt jegyezzük meg, hogy a halászat és vadászatnál, nemkülönbén a bányászat- és kohászatnál alkalmazott egyéneket az orsz. statistikai hivatal megállapodásai szerint nem itt, hanem az iparosok között véltük helyesebben felsorolhatni.

E szerint van a föld- és erdőművelésnél:

		%-ban
birtokos	1.133,086	30.89
haszonbérő	22,236	0.61
tiszt	10,923	0.29
évi szolgáló	518,514	14.13
munkás és szellér	783,748	21.36
családi kisegítő	1.200,610	32.72
összesen	3.669,117	100.00

E kimutatásból kitűnik, hogy az összes népességnek 26.74%-ka őstermeléssel foglalkozik, mindenesetre tehát elég tekintélyes szám arra, hogy kormány és törvényhozás kiváló gondot fordítsanak ezen osztály érdekeinek megvédésére, mit annál is inkább vélünk hangsúlyozhatni, mert szomorúan tapasztaljuk, hogy számuk tetemesen apad, lévén ugyanis 1870-ben ezek száma 4.417,574, vagyis az összes népességnek 32.37%-a. E nagymérvű, szinte megdöbbentő apadás, és pedig annak kell azt jeleznünk, mert az őstermelők száma tíz év alatt 748,457 egyénnel vagyis közel 23%-kal apadt, alig találja másban szomorú okát, mint azon sajnos körülményben, hogy a kivándorlók és távollevők nagy tömegét épen a földművelő osztály szolgáltatja. Intő példa arra, hogy elérkezettnek látszik az idő, a telepítés ügyét erélyesen felkarolni, és minden erővel oda törekedni, hogy az amúgy is gyér népességünk ne kényszerüljön megélhetését e hazán kívül keresni.

Népünk hívatása és foglalkozása.

A földbirtok szerfölötti feldarabolását mutatja a birtokosok nagy száma is, képezzvén ugyanis közel harmadrészt (30.89%) az e csoport alatt kimutatott népességnek; a munkások számát sem tarthatjuk kielégítőnek, mert ha az évi szolgálkat, munkásokat és családtagokat is együvé vesszük, alig esik két egyén ezekből egy-egy földbirtokosra, és alig egy egyén öt hold szántóföldre, a mely arányt helyesnek tartani nem lehet.

Háttra van még, hogy az ipar művelőit, valamint a kereskedés és forgalommal foglalkozókat is ismertessük és ha ezekről részletesebben szólunk, főleg azért tesszük, mert úgy az 1870-ben végrehajtott népszámlálás, mint az orsz. statisztikai hivatal által 1871-ben megkísérlett iparstatisztika adatai nem nyújtották kimerítő és megbízható képét népünk ez osztályának. És ha a jelenben sem lehetséges az iparágak termelési mennyiségét, pénzübeli forgalmukat kimutatni, mi különben is az iparstatisztika feladata, de legalább alkalmunk van részletesen megismertetni az egyes iparágak üzőinek számát, megkönnyítvén ez által egy kimerítő iparstatisztika fölvételének lehetőségét.

Mielőtt azonban az egyes iparágakban elfoglalt egyének ismertetését megkezdenők, még a következő megjegyzéseket vagyunk kénytelenek előre bocsátani. Köztudomású tény ugyanis, hogy nálunk sok iparos többféle iparágat üz, de különben is egyes iparágak annyira összeforrva jelentkeznek egymással, hogy a legtöbb esetben az egyikkel foglalkozó többé-kevésbé a másikat is üzi. Miután azonban minden iparos csak egy iparaggal foglalkozónak volt kitüntethető, oly esetben, midőn több ág volt a számláló lapon feltüntetve, vagy a fejlettebb iparág, vagy ennek nem létében az lett kitüntetve, melyet az illető főfoglalkozásának vallotta.

Az idő is, melyben a számlálás keresztülvitetett, befolyást és sok esetben előnyös befolyást gyakorolt az iparral foglalkozók számára, nemcsak azért, mivel tulajdonképeni iparosaink nem csekély része az év egyéb szakában földmunkával, szőlőműveléssel stb. és csak télen foglalkozik iparral, hanem azért is, mert sok nem iparos is, a téli hónapokban egyéb keresetet nem találván, mindenféle, noha primitív ipart úgy mint faragást, kosárfonást stb. folytat. Másrészt azonban tagadhatatlan az is, hogy egyes ipari foglalkozá-

sok télen majdnem egészen szünetelvén, csak igen kevés képviselőt tüntetnek föl, mi másfelől az iparosok számát apasztja.

Áttérve most már az e csoportban elfoglalt egyének részletes ismertetésére, az itt következő táblán egyes ágak szerint részletesen kimutatott adatokból elégségesnek véljük fölméltetni, hogy a legutóbbi számlálás összesen 745,203 iparost és 163,755 kereskedőt tüntet elő, és még csak azt jegyezzük meg, hogy az iparosok 18 fő- és ezeken belül több-kevesebb, összesen 285 alcsoportra, a kereskedők pedig 3 fő- és 43 alcsoportra lőnek felosztva, mely főcsoportokon kívül úgy az iparosoknál, mint a kereskedőknél, az olyanok, kiknek ipar- illetve kereskedelmi ága közelebről meghatározható nem volt, egy külön rovatban lettek kitüntetve.

A fenti abszolút számokat százalékokra átszámítva, azt találjuk, hogy az összes lakosságnak 5.42%-a iparral, 1.19%-a kereskedelemmel foglalkozik.

Nem nagy szám ugyan, de nem szabad felejtenuünk, hogy főleg itt nem a puszta szám dönt, hanem az ipari termelés értéke, mely gyakran százszorosan mulja felül az őstermelés által létrehozott nyers termékek értékét.

Figyelemre méltó továbbá azon körülmény is, hogy habár egyes, a mindennapi szükségleteket előállító iparágak kiválóan vannak képviselve, mégis alig van ma már iparág, mely egyáltalában képviselő nélkül állana, — igaz, ma még itt-ott csak gyéren képviselve, de reméljük, hogy a helyes arány e téren is mielőbb helyreáll.

Igazolja különben e föltevésünket azon öröndetes körülmény is, hogy ha az imént nyert adatokat csak főeredményeikben is összevetjük az 1870-ben gyűjtötttekekkel, a haladás e téren is szembeszökő. Az egy bányászat- és kohászatnál észlelünk hanyatlást, miért is ez adatokat itten az ipartól különválasztva mutatjuk be, megjegyezvén azonban, hogy 8247 kőszénbányász az iparosok *«fűtő és világító szerek gyártói»* című csoportjában szerepel, holott az ilyenek az 1870-ki számlálás alkalmával a bányászatnál voltak kimutatva. A fölvetel ideje sem volt különben e csoportbeliekre kedvező, mert csakis innét magyarázható, hogy a bányakapitányságok által gyűjtött adatokból összeállított bányastatisztika a bánya- és kohómunkások számát 1880-ban 41,124-el tünteti fel. De ha

(Folytatását lásd a 19. lapon.)

AZ IPARRAL* FOGLALKOZÓ NÉPESSÉG.

Csoport-szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
I.	Mű- és kereskedelmi kertészet	3286	3233	6519
II.	Halászat és vadászat	1482	1909	3382
III.	Bányászat és kohászat	171	25149	25320
IV.	Kő-, föld-, agyag- és üvegipar.			
1	Cement- és aszfaltgyáros	11	11	22
2	Fazekas	6538	3439	9977
3	Gypsmalmos	1	1	2
4	Kályhás	104	93	197
5	Kőbányász	42	1082	1124
6	Köedény- és porcellángyáros	100	247	347
7	Kőfaragó	631	1595	2226
8	Malomkögyáros	1	18	19
9	Mészégető	259	364	623
10	Pipaégető és faragó	102	197	299
11	Porcellánfestő	8	65	73
12	Tálas- és serpenyős	102	37	139
13	Tégla- és cserépégető	1269	4647	5916
14	Üvegiszoló	65	296	361
15	Üveges	1334	1027	2361
16	Üvegfestő	10	8	18
17	Üveghutás	68	1638	1706
18	Vályogvető	240	1528	1768
	Csoport-összeg (1—18)	10885	16293	27178
V.	Fém- és fémáru ipar.			
19	Arany- és ezüstműves	524	697	1221
20	Aranymosó	42	92	134
21	Aranyozó	91	166	257
22	Búlogos	1478	2083	3561
23	Betöntő	4	51	55
24	Bronzműves	18	28	46
25	Czinöntő	14	26	40
26	Drótos	1213	469	1682
27	Katlanos, üstkészítő	137	106	243
28	Lemezelő	20	120	140
29	Műöntő	—	2	2
30	Rézöntő	164	254	418
31	Üst- és serpenyőfoltozó	359	170	529
32	Vasesztergályos	41	377	418
33	Vasgyáros	48	5104	5152
34	Vasöntő	79	1762	1841
	Csoport-összeg (19—34)	4232	11507	15739
VI.	Mechanikai ipar.			
35	Csatmives	9	3	12
36	Éke- és kapagyáros	43	43	86
37	Érzéfényező	4	5	9
38	Fegyvergyáros	209	106	315
39	Fűrés- és furókészítő	73	49	122
40	Fűvőkészítő	5	—	5
41	Háziasági gépgyáros	4	4	8
42	Gépész	2600	1804	4404
43	Gépgyáros	67	198	265
	Átvitel	3014	2212	5226

* Az osztályozás az orsz. stat. hivatalban állapítottatott meg.

Csoport- szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállal- kozó	Segéd- személy- zet	Összesen
	Áthozatal	3014	2212	5226
44	Gerebenműves	3	—	3
45	Gőzkazányáros	8	61	69
46	Hajóépítő	28	783	811
47	Hangszerész	142	119	261
48	Harangöntő	41	39	80
49	Iszkábacsinaló	77	27	104
50	Kardkészítő	1	2	3
51	Kerékgyártó	11563	5532	17095
52	Késműves	341	419	760
53	Kocsifénymázoló	10	9	19
54	Kocsigyártó	107	139	246
55	Kovács	28604	20705	49309
56	Köszörűs	246	65	311
57	Lakatos	4988	9910	14928
58	Lánc- és vassodrony-gyáros	51	46	97
59	Látszerész	48	36	84
60	Malomépítő	17	3	20
61	Műszerész	30	63	93
62	Mérleggyáros	3	—	3
63	Órás	889	660	1549
64	Pénztárgyáros	1	—	1
65	Pipakupakoló és kötő	39	49	88
66	Ráspoly- és reszelőkészítő	59	110	169
67	Rézműves	758	672	1430
68	Rokkakészítő	52	36	88
69	Sarkantyús	10	8	18
70	Szegkovács	1412	883	2295
71	Szerkovács	99	127	226
72	Szerszámgyáros	13	22	35
73	Szitakötő	1724	1457	3181
74	Szivattyúgyáros	1	1	2
75	Talicskakészítő	30	13	43
76	Tűműves	3	4	7
77	Vakarókészítő	1	43	44
78	Vasserpenyős	28	23	51
79	Vaggongyáros	—	68	68
	Csoport-összeg (35—79)	54441	44376	98817
VII.	Vegyeszeti ipar.			
80	Borkőgyáros	25	6	31
81	Csontfűző	3	—	3
82	Csontlisztgyáros	13	9	22
83	Czímfestő	17	10	27
84	Enyvfűző	19	7	26
85	Fénymázkészítő	15	3	18
86	Fénymázoló	23	52	75
87	Festő	395	446	841
88	Gyógyszerész	1081	1495	2576
89	Gyufagyáros	30	355	385
90	Hamuzsírkészítő	21	18	39
91	Illatszergyáros	5	—	5
92	Kékitőgyáros	21	2	23
93	Keményítőgyáros	39	99	138
94	Kénlapkészítő	1	—	1
	Átvitel	1708	2502	4210

Csoport-szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
	Áthozatal	1708	2502	4210
95	Kocsikenőkesztő	6	—	6
96	Lőporgyáros	12	43	55
97	Malátagyáros	25	55	80
98	Olajgyáros	324	117	441
99	Paraffingyáros	—	20	20
100	Pecétviaszkészítő	4	1	5
101	Robbanó anyagok gyártója	—	42	42
102	Sőrélesztőgyáros	6	2	8
103	Szikkvizgyáros	121	68	189
104	Szurokgyáros	4	5	9
105	Timsógyáros	—	46	46
106	Tintagyáros	8	4	12
107	Vegyész	8	2	10
108	Vegyészeti termelvények gyártója	29	140	169
	Csoport-összeg (80—108)	2255	3017	5392
VIII.	Fűtő- és világító-szer-ipar.			
109	Gyertyamártó és szappanos	758	494	1252
110	Kőszénbányász	6	8241	8247
111	Légszuszogató	1	128	129
112	Petroleumgyártó	3	5	8
113	Szénégető	607	1753	2360
114	Tőzegásó	2	1	3
	Csoport-összeg (109—114)	1377	10622	11999
IX.	Fonó- és szövőipar.			
115	Flanellgyáros	2	3	5
116	Gyapjufonó	416	230	646
117	Hálófónó	95	25	120
118	Harisnyaszövő	438	460	898
119	Kalló és vinyoló	48	26	74
120	Karton- és vászon festő	293	356	649
121	Karton- és vászongyáros	339	319	658
122	Kendergerebenező	51	83	134
123	Kötélgyártó	2435	2546	4981
124	Len- és kenderfonó	3608	2353	5961
125	Pokróczszövő	57	58	115
126	Posztónyíró	43	31	74
127	Posztós	604	1205	1809
128	Ruhafestő	372	255	627
129	Selyemfestő	36	24	60
130	Selyemgyáros	4	2	6
131	Szövőgyáros	—	74	74
132	Szőr- és szűrősapó	371	213	584
133	Takács	14558	5294	19852
134	Tarisznyaszövő	75	61	136
135	Vászonfelhárító	3	5	8
136	Vattagyáros	26	14	40
137	Zsákfonó	5	2	7
	Csoport-összeg (115—137)	23879	13639	37518
X.	Papíripar.			
138	Diszmggyáros	1	4	5
139	Fapapírgyáros	1	—	1
140	Kártyagyáros	19	79	98
	Átvitel	21	83	104

Csoport-szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
	Áthozatal	21	83	104
141	Könyvkötő	595	954	1549
142	Könyvvonalzó	4	17	21
143	Levélborítékgyáros	1	4	5
144	Papírgyáros	36	334	370
145	Papírszákkészítő	10	10	20
146	Tokkészítő	26	46	72
	Csoport-összeg (138—146)	693	1418	2111
XI.	<i>Fa, csont, guttapercha, kaucsuk stb. ipar.</i>			
147	Asztalos	15229	15680	30909
148	Csutorakészítő	56	32	88
149	Dongakészítő	54	697	751
150	Esztergályos	1264	973	2237
151	Fabutorgyáros	22	42	64
152	Fadobozkészítő	39	98	137
153	Faedény- és faszerszám-készítő	1264	1340	2604
154	Faragó	1563	1444	3007
155	Favillakészítő	96	42	138
156	Fésűs	478	277	755
157	Fourniergyáros	5	16	21
158	Fűrészmalmos	196	1093	1289
159	Gubacos, csermalmos	—	36	36
160	Gyékényfonó	1014	142	1156
161	Kádár	6847	4723	11570
162	Kaptafakészítő	55	50	105
163	Kefekötő	483	651	1134
164	Kosárfonó	1955	2409	4364
165	Ládakészítő	1	—	1
166	Nád- és szalmaszékgyáros	109	466	575
167	Parquetgyáros	5	4	9
168	Taplós	3	—	3
169	Zsindelfaragó	638	731	1369
	Csoport-összeg (147—169)	31376	30946	62322
XII.	<i>Bőr, szőrme, serte, toll haj- stb. ipar.</i>			
170	Béltisztító	51	60	111
171	Borbély, fodrász	3037	2605	5642
172	Bőrfestő	11	14	25
173	Bőrgyáros	123	147	270
174	Bőrműkészítő	1	—	1
175	Bőrníró	23	72	95
176	Bőröndös	20	76	96
177	Csizmadia	28335	18470	46805
178	Czipész	21034	5484	46518
179	Gyapjmosó	2	23	25
180	Hűrkészítő	12	11	23
181	Irhás	10	20	30
182	Keztyűs	204	364	568
183	Kordoványos	73	56	129
184	Lőszörkötő	4	2	6
185	Nyerges	928	843	1771
186	Ostorkészítő	5	8	13
187	Szattyános	70	43	113
188	Szilgyártó	2116	1669	3785
189	Szűcs	7861	3567	11428
	Átvitel	63920	53534	117454

Csoport-szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
	Áthozatal	63920	53534	117454
190	Timár	3729	3327	7056
191	Tobakos	35	30	65
192	Tollgyáros	—	3	3
193	Varga	2072	1287	3359
	Csoport-összeg (170—193)	69756	58181	127937
XIII.	<i>Ruházati és pipere-ipar.</i>			
194	Csipkekészítő	437	397	834
195	Divatáruccikk gyártója	1	—	1
196	Divatárus	467	405	872
197	Esernyő- és napernyőkészítő	160	51	211
198	Fehérneműgyáros	39	36	75
199	Fejkötőkészítő	21	6	27
200	Férfiszabó	19065	18793	37858
201	Gombkötő	332	329	661
202	Himzéselőnyomó	14	2	16
203	Kalapos	2506	2425	4931
204	Kárpitos	512	985	1497
205	Misemondórnhakészítő	1	1	2
206	Női és egyéb kézimunkát űző (varrónő stb.)	9811	15135	24946
207	Női szabó	1907	1972	3879
208	Nyakkötőkészítő	1	2	3
209	Övkészítő	15	6	21
210	Paplanos	62	78	140
211	Papucsos	233	219	452
212	Paszományos	18	17	35
213	Ruhaneműtisztító	102	21	123
214	Sapkás	113	85	198
215	Szalmakalapgyáros	340	164	504
216	Szűrszabó	1555	1172	2727
217	Vállfűző-készítő	2	1	3
218	Virágcsináló	53	109	162
	Csoport-összeg (194—218)	37767	42111	80178
XIV.	<i>Építő ipar.</i>			
219	Ablakos	548	201	749
220	Ács	10345	12152	22497
221	Aszfaltozó	3	6	9
222	Csatornatisztító	11	12	23
223	Cserépfedő	588	995	1583
224	Építész	739	117	856
225	Gipszműves és nádaló	94	67	161
226	Kéményseprő	621	906	1527
227	Kőműves	10335	20588	30923
228	Kővező	110	278	388
229	Kütmester	80	70	150
230	Mázoló	194	573	767
231	Mozaikkészítő	4	4	8
232	Palafedő	5	5	10
233	Szobafestő	735	947	1682
234	Zsuppoló	5	6	11
	Csoport-összeg (219—234)	24117	36927	61344

Csoport- szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállal- kozó	Segéd- személy- zet	Összesen
XV.	<i>Polygraphiai és művészeti ipar.</i>			
235	Fa- és rézmetsző	11	33	44
236	Fényképező	257	219	476
237	Gypsalakkészítő	21	22	43
238	Képiró, festész	109	93	202
239	Kőfaragó, szobrász	49	37	86
240	Könyvnyomdász	256	2967	3223
241	Könyvnyomdász	48	189	237
242	Vésnök	75	57	132
243	Zománczó	5	8	13
	Csoport-összeg (235—243)	831	3325	4156
XVI.	<i>Élelmészeti és élvezeti ipar.</i>			
244	Árpa és kölesmolnár	4	9	13
245	Bábsütő	721	416	1137
246	Cognagyáros	3	—	3
247	Csokoládé- és pótkavégyáros	4	1	5
248	Czukorgyáros	23	2039	2062
249	Czukrász	567	756	1323
250	Dohány- és szivargyáros	—	5983	5983
251	Hal- és pecsényesítő	102	9	111
252	Hentes	2646	1881	4527
253	Kalácsütő	119	17	136
254	Kávépörkölő	1	3	4
255	Kifőző, laczikonyhás	222	33	255
256	Liqueurgyáros	32	6	38
257	Mészáros	7887	6740	14627
258	Molnár	21330	17933	39263
259	Paczalfőző	16	32	48
260	Paprikamolnár	2	1	3
261	Pék	4631	6928	11559
262	Pezsgőgyáros	3	3	6
263	Sajtgyáros	68	55	123
264	Serfőző	143	508	651
265	Szalámigyáros	25	7	32
266	Szeszgyáros	1337	2261	3598
267	Tarhonyakészítő	2	—	2
268	Tésztagyáros	4	14	18
	Csoport-összeg (244—268)	39892	4533	8557
XVII.	<i>Elszállásolási és üdítési ipar.</i>			
269	Fürdő	157	128	285
270	Kávémérő	458	161	619
271	Kávé	686	1073	1759
272	Pálinkamérő	769	251	1020
273	Szállodás, vendégfogadás	667	1076	1743
274	Vendéglős, kocsmáros	22981	10808	33789
	Csoport-összeg (269—274)	25718	13497	39215
XVIII.	<i>Látványossági és mulattató ipar.</i>			
275	Bábszínház	4	1	5
276	Bűvész	14	5	19
277	Cirkus	4	23	27
278	Erőművész	15	65	80
279	Komédiás	8	12	20
	Átvitel	45	106	151

Csoport-szám	Az iparág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
	Áthozatal	45	106	151
280	Körhintás	6	4	10
281	Panorámás	15	15	30
282	Színész	52	1066	1118
283	Tűzijátékos	1	—	1
284	Zeneterem	1	3	4
285	Zenész, népzeneész, cigányok	2978	14816	17794
	Csoport-összeg (275—285)	3998	16010	19108
XIX.	Iparos, az iparág megnevezése nélkül	11369	19832	31201

AZ IPARÁGAK CSOPORTJAINAK ISMÉTLÉSE.

I.	Mű- és kereskedelmi kertészet	3286	3233	6519
II.	Halászat és vadászat	1482	1900	3382
III.	Bányászat és kohászat	171	25149	25320
IV.	Kő-, föld-, agyag-, üvegipar	10885	16293	27178
V.	Fém- és fémáru-ipar	4232	11507	15739
VI.	Mechanikai ipar	54441	44376	98817
VII.	Vegyeszeti ipar	2255	3017	5302
VIII.	Fűtő- és világító-szeripar	1377	10622	11999
IX.	Fonó- és szövőipar	23879	13639	37518
X.	Papíripár	693	1448	2141
XI.	Fa, csont, guttapercha, kaucsuk stb. ipar	31376	30946	62322
XII.	Bőr, szőrme, serte, toll stb. ipar	69756	58181	127937
XIII.	Ruházati és pipere-ipar	37767	42411	80178
XIV.	Építő-ipar	24417	36927	61344
XV.	Polygraphiai és művészeti ipar	831	3625	4456
XVI.	Élelmezési és élvezeti ipar	39892	45635	85527
XVII.	Elszállásolási és üdítési ipar	25718	13497	39215
XVIII.	Láványossági és mulattató ipar	3098	16010	19108
XIX.	Iparos, az iparág megnevezése nélkül	11369	19832	31201
	Országos összeg (I—XIX)	346925	398278	745203

A KERESKEDÉSSSEL ÉS FORGALOMMAL FOGLALKOZÓ NÉPESSÉG.

Csoport-szám	A kereskedelmi ág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személy-zet	Összesen
I.	Kereskedelmi ipar.			
1	Barom- és állatkereskedő	2768	682	3450
2	Apró- és diszműkereskedő	397	354	751
3	Áruk kereskedő	5	10	15
4	Borkereskedő	749	199	948
5	Bőr-, pamut-, gyapotkereskedő	1216	428	1674
6	Bútorkereskedő	83	58	141
7	Divatárúkereskedő	238	392	630
8	Dohány- és szivarkakereskedő	851	98	949
9	Édény- és üvegkereskedő	857	257	1114
10	Ekszerész	83	47	130
	Átvitel	7277	2525	9802

Jokelfalussy. Népünk hivatása és foglalkozása.

Csoport-szám	A keresk. ág megnevezése	Önálló vállalkozó	Segéd-személyzet	Összesen
	Áthozatal	7277	2525	9802
11	Építő és tüzelő-anyagkereskedő	2195	908	3103
12	Faedény- és faszerszámkereskedő	303	139	442
13	Fémekkel kereskedő	733	887	1620
14	Gépkereskedő	27	24	51
15	Géprész- és szerszámkereskedő	42	37	79
16	Gyapjúkereskedő	111	34	145
17	Gyarmatárú-, élelmi- és ivószerkereskedő	13945	5365	19310
18	Hangszerkereskedő	7	1	8
19	Házaló	9099	2321	11420
20	Kész ruha-kereskedő	355	311	666
21	Könyv-, mű-, zeneműkereskedő	314	389	703
22	Papír- és írószerekkel kereskedő	75	182	257
23	Posztókereskedő	394	447	841
24	Rőfőárúkereskedő	2186	2464	4650
25	Rövidárúkereskedő	745	714	1459
26	Terménykereskedő	3910	1106	5016
27	Tollkereskedő	220	61	281
28	Vegyesárúkereskedő	15517	3102	18619
29	Vegyeszeti termelvényekkel kereskedő	78	61	139
30	Zsibáros	569	126	695
	Csoport-összeg (1—30)	58102	21204	79306
II.	Kereskedelmi segédipar.			
31	Árverező-, köleszövő-, állomásközüvetítő	305	88	393
32	Bankár, pénz- és hitellel kereskedő	226	1337	1563
33	Bizományos, szállító	356	181	537
34	Biztosító intézet	11	802	813
35	Kereskedelmi közvetítő	3062	609	3671
36	Lottógyűjtő	246	73	319
37	Temetkezési vállalkozó	25	22	47
	Csoport-összeg (31—37)	4231	3112	7343
III.	Közlekedési ipar.			
38	Áruszállító	10533	3523	14056
39	Hajós, révész	318	1097	1415
40	Hordár	265	605	870
41	Posta, táviró	—	5305	5305
42	Személyszállító (bérkocsis, omnibus)	1557	664	2221
43	Vasut és gőzhajózás	7*	17277	17284
	Csoport-összeg (38—43)	12680	28471	41151
IV.	Kereskedő, a kereskedelmi ág megnevezése nélkül	15699	20256	35955

A KERESKEDELMI ÁGAK CSOPORTJAINAK ISMÉTLÉSE.

I.	Kereskedelmi ipar	58102	21204	79306
II.	Kereskedelmi segédipar	4231	3112	7343
III.	Közlekedési ipar	12680	28471	41151
IV.	Kereskedő (a kereskedelmi ág megnevezése nélkül)	15699	20256	35955
	Országos összeg (I—IV)	90712	73043	163755

* Ezen szám nem a vállalatok számának felel meg, mert az ott alkalmazottak a második rovatban vannak kimutatva.

(Folytatás a 10. lapról.)

ezen számot is fogadnók el, az apadás mégis tetemesnek jelezhető.

Itt azonban csak a népszámlálási adatokat véve alapúl, a következő összehasonlításra jutunk:

	1870-ben	%	1880-ban	%
a bányászat és kohászatnál --- ---	49,542	0.38	25,320	0.17
az iparnál --- --- ---	610,238	4.50	719,883	5.25
a kereskedés és forgalomnál --- ---	124,598	0.92	163,755	1.19
együtt	784,378	5.78	908,958	6.61

Míg tehát 1870-ben az e csoportban elfoglalt egyének 5.78 %/o-kát képezték az összes népességnek, daczára a bányászat és kohászatnál észlelhető tetemes hanyatlásnak, mégis 1880-ban már 6.61 %/o-ra emelkedik és így ma 124,580 több e csoportbeli egyénnel bírunk, mely többlet százalékokban kifejezve közel 14%/o-nyi javulást tüntet elő.

E tagadhatatlan haladás talán némi magyarázatot nyújt az őstermelőknél konstatált szomorú viszonyokhoz és legalább is megengedhető azon föltevés, hogy az őstermelőknek egy része itt leli meg jobban fizető kenyerét, míg másrészt számosan a személyes kereset után élők csoportjában szerepelnek.

Az 1870-ki adatok nem terjedvén ki külön a nőkre is, csakis az 1880-ban gyűjtött adatokra szorítkozunk, midőn a két nem közötti arányt a következőkben előtűntetjük. E szerint volt:

	férfi	%	nő	%
a bányászatnál --- --- ---	24,944	98.52	376	1.48
az iparnál --- --- ---	652,639	90.86	67,244	9.84
a kereskedés és forgalomnál --- ---	145,498	88.85	18,257	11.15
összesen	823,081	90.55	85,877	9.45

A nők tehát itt is elég jelentékeny számban vannak képviselve, lévén ugyanis több oly iparág, nevezetesen a *fonó, szövő* és a *ruházati ipar* két főcsoportja, mely majdnem kizárólag nők által üzetik; a kereskedés majd minden ágában is találunk elég szép számú képviselőt.

A fentebbiekből azonban inkább csak az tűnik ki, hány

képviselőt számlál egy-egy ipar- vagy kereskedelmi ág; hátra van még tehát, hogy ezeknek különböző viszonyait is ismertessük; itt is elegendőnek véljük csak a főszámokat részletezni. E szerint volt:

	az iparosoknál	%	a keresk. és forg.	%
önálló vállalkozó (mester)	346,925	46.53	90,712	55.40
tiszt, tüzletvezető --- ---	2,360	0.32	10,068	6.15
segéd --- --- --- ---	208,272	27.96	25,953	15.85
tanonc --- --- --- ---	77,793	10.44	8,972	5.48
munkás --- --- --- ---	91,415	12.27	20,559	12.55
családi kisegítő --- ---	18,438	2.48	7,491	4.57
összesen	745,203	100.00	163,755	100.00

E kimutatásból kitűnik, hogy a kereskedőknél míg az önálló vállalkozók és tiszttek tetemesen nagyobb számot tüntetnek elő, a segédek és tanoncok száma sokkal kevesebb; ez eltérés különben magában a foglalkozási nemben levén magyarázatát, bővebb indokolást nem kíván, és csakis az iparosoknál feltűnő nagy számban jelentkező munkásokra kívánjuk megjegyezni, hogy azokban a bányászatnál is alkalmazott és nagyrészt csak mint munkás szereplő egyén is befoglaltatik; ha tehát ezek számát levonjuk, csak 70,806 munkás marad.

Különben e viszony behatóbb ismertetését más helyütt óhajtván megkísérteni, itt még csak azt jegyezzük meg, hogy önálló vállalkozó alatt tulajdonképen mester, vagyis oly egyén értendő, ki bizonyos iparág önálló üzésére képes vagy jogosított; de az egyes birtokosoknál vagy gyártulajdonosoknál évi munkásként alkalmazott gépészek, kerékgyártók stb., noha nem is önálló vállalkozók, mégis mint mesterek voltak az első rovatban kitüntetendők.

Azon kiváló fontos szerep, mely e csoport képviselőinek általában és újabban hazánkban is jutott, kötelességünkké teszi, mint azt már föntebb is kiemeltük, hogy azokkal tüzetesebben foglalkozva, ne csak azt tüntessük ki, hányan vannak, szaporodtak-e vagy apadtak-e, de szükséges, hogy ismerni tanuljuk elemeit és társadalmi viszonyait is, mert fontos hivatásuknak e hazában csak úgy felelhetnek meg, ha kellő műveltségen kívül oly elemeket foglalnak magokban, kik nemcsak saját hasznukat, de mint jó hazafiak, a nemzet érdekeit is szem előtt tartják.

Mindezt számokban kifejezni bajos ugyan, de az alább közlendők talán mégis deríthetnek erre nézve is némi világot; és fáradságot nem kímélve, lévén ugyanis szó közel egy millió számláló lap négyszeres megszámlálásáról, csakugyan fölötte érdekes eredményekhez jutottunk.

Kutassuk mindenekelőtte csoport műveltségi állapotait, vagyis hasonlítsuk össze a számlálás útján kideríthető műveltségi fokokat az összes népességről szóló ezen adatokkal és azonnal látni fogjuk a különbséget.

Ez összeállításoknál*) mellőzve az abszolút számokat, a könnyebben áttekinthető százalékokat vévén alapul, a viszony következőleg alakul:

	iparos	keresk. közül	az összes népesség %-ban
olvasni-írni tud	75.89	81.31	46.02
csak olvasni tud	2.42	2.04	8.24
sem olvasni sem írni nem tud... ..	21.69	16.65	45.74

Míg tehát az összes népességnek 45.74, az iparosoknak csak 21.69, a kereskedőknek pedig éppen csak 16.65 %-ka nem tud írni-olvasni. Ezen arány azonban még kedvezőbb lesz, ha tekintetbe vesszük, hogy az olvasni-írni nem tudók számában főleg a munkások szerepelnek és ha egyebet nem is, de azt e számok mindenesetre kétségtelenné teszik, hogy népünk ez osztályában meg van a műveltség azon foka, melyet tovább fejlesztve csakhamar egészen kielégítő eredményekre juthatunk e téren.

Fölötte érdekes továbbá mi reánk azt is tudni, hogy hazánk melyik nemzetisége szolgáltatja a legtöbb iparost, kereskedőt, szolgálván talán ez is némi adalékul megítélésre annak, vajon iparosaink és különösen kereskedőink hazafiatalansága ellen több oldalról emelt vádak alaposak-e vagy sem? Itt is csak a százalékszámokat használva, a következő összehasonlítást tesszük:

*) Budapest kivételével, melynek csak az általános népesség eme viszonyai voltak kombinációba vehetők.

	az iparosok	kereskedők közül volt %/o-ban	az összes népesség
magyar anyanyelvű --- ---	48.60	54.04	46.60
német " --- ---	23.67	26.57	13.59
tót " --- ---	14.58	9.46	13.53
oláh " --- ---	5.85	4.1	17.58
ruthén " --- ---	0.74	0.77	2.59
horvát-szerb " --- ---	3.00	3.22	4.58
czigány " --- ---	1.58	0.30	0.57
egyéb " --- ---	1.08	1.49	0.98

Látjuk tehát, hogy aránylag első helyen a német anyanyelvűek állanak, utánuk következnek a magyar és az iparosoknál még a tót anyanyelvűek is; megjegyzendő azonban ez utóbbiakra, hogy legnagyobb részük nem a tulajdonképeni iparra, hanem a bányászatra és kohászatra esik, mely legtöbb képviselőjét épen a túrlakta felsőországi megyékből szerzi. A többi nemzetiségek eltűnő csekély számban vannak képviselve e csoportban.

Ezen reánk magyarokra nézve nem nagyon kedvezőnek látszó eredmények azonban egészen más színben tűnnek elő, ha kutatjuk, mennyire terjed a nem magyar anyanyelvűeknél az államnyelv ismerete.

E szerint látjuk:

	iparos	kereskedő %o-ban	összes népesség
német anyanyelvű beszél magyarul	36.44	51.51	21.02
tót " " "	24.56	31.85	9.82
oláh " " "	23.73	28.14	5.90
ruthén " " "	18.19	13.18	5.70
horvát szerb " " "	30.31	41.81	10.83
czigány " " "	31.05	48.84	23.85
egyéb " " "	46.07	62.29	18.50
átlagban	30.65	44.33	10.81

Míg tehát az összes idegen anyanyelvű népességnek csak 10.81 %/o-ka bírja a magyar nyelvet, úgy e százalék az iparosoknál, kiknek foglalkozása pedig inkább csak helyhez kötött, mégis 30.65 %/o-ra emelkedik, a kereskedőknél pedig már a 44.33 %/o-ot éri el, vagyis míg az országban általában száz idegen nyelvű közül 10 egyén bírja az állam nyelvét is, úgy az iparosoknál már 30, a kereskedőknél épen 44.

E számok tehát míg egyrészt alaptalanná teszik az iparosaink és kereskedőink ellen emelt vádat, egyúttal útmuta-

tásúl is szolgálnak arra nézve, miként erősíthetjük a magyarságot. Fordítsunk ugyanis minél több gondot iparunk és kereskedelmünk fejlesztésére. Ez míg egyrészt a legjobb nemzetiségi politika is, úgy másrészt hatalmas és jóformán egyedüli eszköz arra, hogy hazánkat nagygyá, gazdaggá és virulóvá tegyük.

A főntebbi kombinációk alapján nyert érdekes adatok ösztönzésül szolgálnak a továbbiak megtételére is, és talán nem lesz érdek nélkül, ha e csoportban foglalkozók vallását is, az ország összes népességének kiderített ezen viszonyával egybevetjük.

Ez összehasonlítás alapján a következő eredményekre jutunk :

	iparos	kereskedő vallása %o-ban	összes népesség
római kath.	58.70	33.14	47.20
görög kath.	4.12	1.96	10.85
görög keleti	6.08	5.22	14.07
ágostai	11.00	6.02	8.16
helvét	11.40	6.41	14.71
unitárius	0.32	0.19	0.41
zsidó	8.28	46.78	4.55
egyéb	0.17	0.28	0.05

E táblázat legtanulságosabb része mindenesetre azon tényben rejlik, hogy míg a zsidóság az összes népességnek csak 4.55 %o-át képezi, ez az elem az iparnál már 8.28 %o-al, tehát aránylag már itt is legerősebben van képviselve, mert, a római katolikusok és ágostaiak kivételével, a többi vallásfelekezetbeliek mind az általános százalékszámokon alul maradnak. A kereskedésnél pedig már éppen 46.78 %o-kal jelentkeznek, és ha itt tekintetbe vesszük, hogy a kereskedők rovatában az összes közlekedési vállalatoknál alkalmazott egyének is befoglalvák, hol pedig köztudomás szerint is kevesebb zsidó szerepel, a tulajdenképeni kereskedés majdnem kizárólag a zsidóság kezében fekszik. És ebben vigasztaló csak az, hogy a mint a megelőző táblázatban kimutatni szerencsém volt, éppen a kereskedelmi szakban levők azok, kik kiválóan elsajátították államunk nyelvét és talán adhatunk ama reményünknek kifejezést, hogy a jövő számlálás a most még csak magyarul tudókat már tényleg magyaroknak fogja kitüntethetni.

Azonban e jogos reményünk sem nyugtathat meg egé-

szen, mert meg nem felelő állapotnak kell jelezni azon körülményt, hogy egyéb vallásfelekezeteink a kereskedelemtől annyira visszavonulnak. Szolgáljanak ez igénytelen sorok intő például az egyéb vallásbeli szülőknek is, és igyekezzenek gyermekeiket minél nagyobb számban a kereskedelmi pályára nevelni.

Ismerve immár e csoportbeliek számát és elemeit is, nem lesz érdektelen azok tartózkodási helyükről is röviden megemlékezni, és itt csak azon viszony kiderítésére akarunk szorítkozni, mely a vidéki és városi e nemű népesség között van.

Különben beszéljenek a számok, ezek szerint volt:

	iparos	%	kereskedő	%
a vidéken	479,756	64.38	89,088	54.10
a városokban	265,447	35.62	74,667	45.60
együtt	745,203	100.00	163,755	100.00

Míg tehát ama 143 városban, mely mint a városi elem lőn ez összeállításnál is elfogadva, az ipart űzőknek 35.62 %-a, a kereskedőknek pedig 45.60 %-a lakik, holott a tényleges népességnek (2.143,036 lélek) csak 15.61 %-a lakik e városokban, a különbség szembeszökő; de természetes is, mert a városoknál mint a forgalom, nagyobb jólét, sűrűbb népesség és így biztosabb piac képviselőinél, mindmegannyi fontos tényező közrehat, hogy iparosaink és kereskedőink ott lépjenek fel tömegesebben.

Ennek mintegy következménye az a körülmény is, hogy a városokban az ipar szakszerűbben is űzetik, minek illusztrálására különben a következő százalékszámok is szolgálnak. Míg ugyanis az említett 143 városban található iparosoknak csak 26.35 %-a önálló vállalkozó és így ezeknek mintegy háromnegyed része esvén a vidékre, mégis azt találjuk, hogy az összes tiszteknek 52.20, a segédeknek 49.00, a tanoncoknak 47.96, a munkásoknak 31.63 és a családi kisegítőknél 24.16 százaléka a városokban található önálló vállalkozóknál nyer alkalmazást.

Ugyane viszony észlelhető a kereskedőknél is, képezvén ugyanis a városokban található önálló vállalkozók az összes kereskedőknek csak 29.52 %-kát, mégis itt nyer alkalmazást az összes tiszteknek 57.69, a segédeknek 43.51, a tanoncoknak 51.7, a munkásoknak 41.63 és a családi kisegítőknél 17.68 százaléka.

A már némi szakismeretet is igénylő segéd munkások, u. m.: tiszt, üzletvezető, segéd, de még tanoncz is, túlnyomóan a városi iparos által vétetik igénybe, a közönséges munkás már a vidéken is nyer alkalmazást, mert itt éppen azon iparágak a túlnyomók, melyek vagy kevés, vagy éppen semmi szakismeretet nem igényelnek.

A családi kisegítők is túlnyomóan a vidéken találhatók, de ez természetes, mert az olyan mester, ki állandóan nem űzi iparát, ki nyáron földműves, ősszel szüretel és csak inkább télen folytatja mesterségét, nem veheti igénybe az állandó alkalmazást kereső segédet vagy tanonczot, hanem családtagjaira és első sorban nejére van utalva.

Ezek rövid foglalatban azok, miket az 1880. évi számlálás népünk foglalkozási viszonyaira nézve földterített. A lefolyt tíz év közgazdasági eseményei meglehetősen határozottsággal tükröződnek vissza a közölt számokból. Nem egy kedvező jelenséget látunk; de míg ezeken örvendezünk, nem szabad szemet hunynunk a sötét pontok előtt sem. Az elemi csapások, melyek rozsda, árvíz, aszály, késői fagyok stb. alakjában pusztítottak, úgy hogy tíz évi termés közül, hat év termése közepen sokkal alul állt, sőt határozottan silány volt — földművelésünket, mi pedig ma még egész közgazdaságunk létalapja, nehéz megpróbáltatásoknak tették ki, s ez a számlálás alkalmával is kifejezést nyert a földműveléssel foglalkozók megcsökkenett számában.

De másrésről örömmel constatálhatjuk, hogy kormányunk azon öntudatos, következetes s nem lankadó törekvést, mely nemzetünk műveltségét a többi cultur-nemzetekéhez akarja emelni, a kívánt siker koronázza. Bizonyítja ezt az értelmiségi osztály számbeli emelkedése és az iskolába járók impozáns száma. Az ipar terén is, hol állam és társadalom vállvetve igyekeznek kipótolni a múlt idők mulasztásait, határozott haladást látunk. Az iparosok száma emelkedik, s ez reánk nézve fölötté fontos, mert az ipar fölvirágzásának egyik föltétele a munkás kezek bősége s ha ez meg van, könnyebben befolyik hozzánk a külföldi tőke bősége, hogy az előbbi megtermékenyítse. A kereskedők száma is örvendetsen szaporodott s ezen osztály emelkedése szintén erősen közre fog hatni a hazai termelés fokozására.

A mi emelkedést, a mi örvendetes haladást láttunk, az

mind nemzetünk életrealóságát s komoly törekvését dicséri, a mi sötét árny borúl a lefolyt decenniumra, az többnyire a viszonyok és a természeti erők mostolhaságából származott s habár az 1880. évi számlálás nem mondható kedvezőnek, de találunk benne megnyugtatót, melyet méltán tekinthetünk szebb jövő zálogának, s melyből nemzetünk önbizalmat méríthet további küzdelmeihez.

*A m. tud. akad. nemzetgazdasági és statisztikai állandó
bizottságának kiadványaiból megjelent:*

I.

**ADALÉKOK
A PAPIRPÉNZ TÖRTÉNETÉHEZ
ÉS
STATISZTIKÁJÁHOZ**

IRTA

FÖLDES BÉLA.

Ára 20 kr.

II.

BÁNYÁSZATUNK

JELENI ÁLLAPOTUNK TEENDŐINK ANNAK SIKERESB KIFEJTÉSÉRE.

Dr. KONEK SÁNDOR

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIAI RENDES TAGTÓL.

Ára 30 kr.